

REDAKČNÍ ÚVODNÍK / EDITORIAL COMMENT

Hic sunt leones/Hic sunt leones

Naděžda Morávková

Paměť je charakteru křehkého a v čase nestálého. Přesto bývá často tím jediným, co po uplynulé realitě zbývá. Podstatné vzpomínky jedince se většinou vážou k výrazným událostem jeho života. Také kolektivní paměť společnosti bývá zaměřena na takové zlomové momenty. Život i dějiny však jsou však tvořeny převážně řadou všedních každodenností. Z nich je minulost, stejně jako současnost, trpělivě a postupně upředena. Vzpomínat na všední, obyčejné věci je náročnější než vzpomínat na převratné události. Paměť na ně nebývá zaměřena. Přesto by zkoumání minulosti metodou oral history, tedy vytěžováním pamětnických vzpomínek, nemělo vzpomínky na všední život v minulosti opomíjet. A obzvláště by neměl být obraz všední každodennosti v minulosti opomíjen ve školním dějepise. Stalo se jakýmsi pravidlem zobrazovat socialistickou (ale např. i válečnou) minulost našeho státu pomocí témat, jež byla v dobách této minulosti zapovězená nebo tendenčně interpretovaná. Je to logické, že historie takto odčिňuje dluh sobě samé. Jenže jako obvykle dochází k druhému extrému. Minulost je nahromaděním těchto témat, jež jsou zpravidla svědectvím o jevech negativních, demonizována. Obraz, který vzniká, je převážně černý, pozitivní skutečnosti nejsou na pořadu dne. Historiografie si s tím je snad ještě schopná poradit, u školního dějepisu je to ovšem problém. Učebnice a učební pomůcky vytvoří minulost z politických procesů, antisemitismu, násilného zakládání JZD a invaze sovětských vojsk v roce 1968. Školní dítě si snadno udělá představu o tehdejší životě coby jednom velkém utrpení, o životě „otroka v okovech“. Pamětník chápe metaforu výrazu v uvozovkách, školní dítě se však v představách o minulosti pak blíží více doslovnému pojetí výrazu. Jak učinit obraz minulosti reálnější, aniž

bychom zamlčovali důležité či dokonce líčili cokoliv nerealisticky? Využijme potenciál metody oral history také ve škole. Žáci jsou při správném vedení výbornými tazateli a dokážou velmi zvědavě „vytěžit“ pamětníka. Např. rodinného příslušníka. Důležité je ovšem tazatelské aktivity s žáky připravit, zaměřit je na informace, z nichž lze potom složit co nejnázorněji obraz minula, vytvořit co nejobektivnější představu o tom, jak se tehdy žilo. Učitel se nesmí bát připustit pozitivní jevy minulosti jakkoliv negativní etapy dějin. V opačném případě dojde opět ke zkreslení historie, jen v inverzní podobě.

Vyváženost a proporcionalita informací, autenticita, stejně jako přiměřená a co nejvíce objektivní interpretace minulosti by měly být běžnými atributy dějepisářovy práce. Nebojme se směřovat mladé tazatele při práci s pamětníkem na pozitivní jevy, na problémy každodenního života v minulosti a zařazujeme je do mozaiky dějin vedle jevů, které jsou stinné a nenásledovánímhodné. Jen tak vznikne možnost přiblížit obraz, který školní dějepis vytváří v myslích žáků, co nejvíce realitě. Využijme pamětníky k „zaldnění a rozsvícení“ temných kapitol z nedávných dějin, aby se nestalo, že žáci označí příslušnou část pomyslné časové přímky nálepkou „hic sunt leones“.